

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА
Национальної академії наук України
1
Українського товариства охорони пам'яток
історії та культури

**ПРАЦІ ЦЕНТРУ
ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА**

Збірник наукових праць

Випуск 17

УДК [930.2+069](477)(06)

Центр пам'яткознавства Національної академії наук України
і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Центру пам'яткознавства НАН України і УТОШК
(протокол № 7 від 15 червня 2010 р.)*

Рецензенти:

*доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України Г.Ю. Івакін
доктор історичних наук, професор В.О. Горбик*

Редакційна колегія

**О.М. Титова (головний редактор), В.І. Акуленко, Л.О. Гріфен,
Т.В. Кара-Васильєва, Б.В. Колосок, В.О. Константинов, С.І. Кот,
С.Д. Крижицький, А.А. Непомнящий, М.Т. Пархоменко,
В.І. Попик, С.І. Посохов, Л.В. Прибєга, Н.М. Сенченко,
Г.Г. Стельмащук, Д.В. Степовик, Д.Я. Телегін, Ю.Г. Тютюнник,
Р.В. Чугай, О.В. Шуба, С.Ю. Зозуля (відповідальний секретар)**

Адреса редакції

вул. Івана Мазепи, 21, корп. 19, м. Київ, 01015, Україна
тел. +380 (44) 2807879, тел./факс +380 (44) 2806463
e-mail: zp_vydannja@ukr.net

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації –
серія КВ № 16073–4545Р від 21.12.2009 р.)

Науковий збірник “Праці Центру пам'яткознавства” внесений
до переліку фахових видань з історичних наук та мистецтвознавства
(Постанова Президії ВАК України від 08.06.2005 р. № 2–05/5)

**Видано за фінансової підтримки
Українського товариства охорони пам'яток
історії та культури**

ISSN 2078-0133

© **Центр пам'яткознавства
НАН України і УТОШК, 2010**

Зміст

На останній сторінці обкладинки (зверху донизу):

- оформлення фасаду будинку художньо-промислового та наукового музею (нині – Національний художній музей України). Скульп. Е. Саля. Фото К. Денісова, 2009 р. (м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 6);
- панно в інтер'єрі особняку Ханенків (нині – Музей західного та східного мистецтва імені Богдана І Варвари Ханенків). Худ. В. Котарбінський. Кінець XIX ст. Фото С. Марченко, 2008 р. м. Київ, вул. Терещенківська, 15);
- панно в оформленні сходів у особняку Ф. Терещенка (нині – Музей російського мистецтва). Худ. Д. Мартинов, 1884 р. Фото С. Марченко, 2008 р. (м. Київ, вул. Терещенківська, 9);
- оформлення плафону над паралельними сходами – панно на тему давньоруської білини «Битва Іллі Муромця з Жидовином» – у особняку Демидова (нині – Національний музей Тараса Шевченка). Худ. В. Котарбінський. Кінець XIX ст. Фото С. Марченко, 2008 р. (м. Київ, бульв. Тараса Шевченка 12) (до статті О.Г. Мокроусової «Монументально-декоративне мистецтво в архітектурі Києва XIX – початку XX ст.: проект і реалізація» (стор. 00–00))

РОЗДІЛ I. ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ПAM'ЯТКОЗНАВСТВА

- В.І. Акуленко* Політико-правові проблеми повернення культурних цінностей між державами СНД (продовження) 5
- Л.В. Прибега* Архітектурна пам'яткоохоронна методика як наукова дисципліна 16
- О.Ю. Манаєв*. Історико-культурні заповідники Криму: пам'яткоохоронна діяльність та перспективи 23
- Є.М. Осадчий* Питання вивчення полів битв козацької доби в Україні 34

РОЗДІЛ II. АРХІТЕКТУРНА ТА МІСТОБУДІВНА СПАДЩИНА

- С.М. Єсюнін* Забудова міст Подільської губернії у другій половині XIX – на початку XX століття та питання щодо її збереження (на прикладі м. Хмельницького) 39
- О.Г. Мокроусова* Монументально-декоративне мистецтво в архітектурі Києва XIX –початку XX ст.: проект і реалізація 50
- О.В. Харлан* Народні традиції у релігійному мистецтві Придніпров'я XVII–XVIII ст. 70

РОЗДІЛ III. ПAM'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ

- О.В. Принь* Рятівні археологічні експедиції Інституту археології АН УРСР на промислових новобудовах та об'єктах меліорації в Донбасі у 1941–1945 роках 87
- Н.М. Рудика* Критерії оцінки нерухомих пам'яток археології 99
- І.Б. Тесленко* Господарська керамічна тара Таврики XV в. 105
- І.Т. Черняков* «Дикий Сад», Гомер, Геродот, Троя, ахейці та кіммерійці (коментар одного археологічного відкриття в Україні) 116

РОЗДІЛ IV. МУЗЕЄЗНАВСТВО

- С.Х. Верговський* Передумови, наукові засади створення й перспективи розвитку Національного музею народної архітектури та побуту України 123
- Т.В. Крахмальна, Д.В. Кенін* Експонування палеоприродної спадщини четвертинного періоду 135
- М.О. Принь* Луганський обласний краєзнавчий музей – форпост пам'яткоохоронної роботи на сході України 151
- І.Ф. Стельмах* Мережа музеїв Криму напередодні розвалу СРСР 156

РОЗДІЛ V. ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ

- О.Н. Гаврилюк* «Волинь – це українська земля...» (віхи пам'яткознавчої діяльності Анатолія Дублянського) 169
- Д.В. Кенін* Внесок І. Неуступного до розвитку музеології 177

РОЗДІЛ VI. ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В ДОКУМЕНТАХ	
<i>Б.В. Колосок</i> Архівні джерела кінця XVIII – початку XX ст. про луцькі мости	185
<i>А.А. Непомнящий</i> Матеріали личного архивного фонда Н.М. Печенкина – неизвестный источник об охране историко-культурного наследия в Крыму в начале XX века	198
<i>С.Б. Юрченко</i> Два документи про будівництво бернардинського монастиря у Фразі	205
РОЗДІЛ VII. ІСТОРИЧНЕ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО	
<i>Л.О. Бойко</i> Видавнича діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури як джерело вивчення пам'яткоохоронної справи в Україні	211
<i>В.В. Каліновський</i> Пам'яткознавча діяльність духовних осіб Таврії в роботі наукових товариств	221
<i>Д.А. Ломакін</i> З історії вивчення комплексу мусульманських пам'яток Старого Криму: експедиції Всесоюзної наукової асоціації сходознавства	232
<i>С.В. Молочко</i> Експерсії як форма вивчення й охорони пам'яток історії та культури Криму (друга половина XIX – початок XX ст.)	245
РОЗДІЛ VIII. ПАМ'ЯТКИ НАУКИ І ТЕХНІКИ	
<i>Л.О. Гріфпен</i> Світло шахтаря (еволюція шахтарських світильників)	261
РОЗДІЛ ІХ. РЕЦЕНЗІЇ, ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ, ГІПОТЕЗИ, ПОВІДОМЛЕННЯ	
<i>Титова О.М.</i> Коротка характеристика пам'яток археології України	271
ХРОНІКА: ПОДІЇ З ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА Й МУЗЕЄЗНАВСТВА	279
АВТОРИ ЗБІРКИ	287
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ЗБІРКИ	289